

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai
El. paštas: rastine@tm.lt

2021- 08-05 Nr. 726
Į 2021-07-19 Nr. 6./559

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO NR. 21-27748

Lietuvos advokatūra susipažino su Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengtu Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo Nr. I-480 12, 28, 31, 34, 36, 37, 39, 41, 45, 74, 76, 78, 79¹, 81, 90, 91¹, 91², 101, 104, 105, 119, 120, 122 straipsnių, VI skyriaus pirmojo skirsnio pavadinimo ir VII skyriaus pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-568, Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 13, 20, 21, 22, 24, 31, 33, 43, 45, 51, 63, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 77, 78, 81, 84, 99, 123, 127, 128, 129, 130, 131¹, 132, 134 ir 157 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-569, Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 627, 630, 661 ir 662 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-570, Lietuvos Respublikos administracinių teismų įsteigimo įstatymo Nr. VIII-1030 2 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-571, Lietuvos Respublikos administracinių teismų reorganizavimo įstatymo projekto Nr. XIVP-572, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 621, 175², 186, 192, 217 ir 240 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-580 ir Lietuvos Respublikos teismų įstatymo Nr. I-480 7, 36, 39, 45, 48, 53¹, 53², 54, 55¹, 57, 61, 63, 69¹, 76, 78, 84, 85, 88, 91², 91³, 91⁴, 91⁵, 93, 94, 98, 101, 102, 106, 119, 121, 122, 124, 128, 130 straipsnių pakeitimo, Įstatymo papildymo 44¹ straipsniu ir nauja VII dalimi ir 95 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo Nr. XIII-2372 10, 38 straipsnių pakeitimo ir 14, 15, 16 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. XIVP-605“ projektu (toliau – Nutarimo projektas).

Žemiau tekste Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai teikiame savo pastebėjimus dėl atskirų įstatymų projektų.

Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo Nr. I-480 12, 28, 31, 34, 36, 37, 39, 41, 45, 74, 76, 78, 79¹, 81, 90, 91¹, 91², 101, 104, 105, 119, 120, 122 straipsnių, VI skyriaus pirmojo skirsnio pavadinimo ir VII skyriaus pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-568 (toliau – Teismų įstatymo pakeitimo projektas)

Teismų įstatymo pakeitimo projekto 5 straipsnio 3 dalyje numatytas Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 34 straipsnio 7 dalies papildymas, įtvirtinant, kad: „7. Bylų nagrinėjimas (Lietuvos apygardos administraciniame teisme) ir byloje dalyvaujančių asmenų bei kitų proceso dalyvių dalyvavimas teismo posėdžiuose proceso įstatymų nustatyta tvarka gali būti užtikrinamas naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas (per vaizdo konferencijas) teisingumo ministro nustatyta tvarka.“.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuotolinė teismo posėdžių forma yra išimtis iš bendrosios taisyklės, t. y. nagrinėjimo įprastai visiems proceso dalyviams dalyvaujant fiziškai teisme. Todėl, manytina, jog Teismų įstatymo pakeitimo projekte turėtų būti numatyta imperatyvi norma, kad teismas privalo pagrįstai įvertinti ar procesas naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas yra galimas ir (ar) nepakenks proceso išsamumui, objektyvumui, nesusiaurins bylos viešumo principo, teisinės gynybos galimybių ir nepadarys žalos proceso dalyvių teisėtiems procesiniams interesams. Toks įvertinimas turėtų būti neatskiriamas ir nuo procese dalyvaujančių asmenų sutikimo bylą nagrinėti nuotoliniu būdu. Aiškiai nereguliuojant šių teisinių santykių, kyla grėsmė, kad galimai bus pažeistos asmeniui procese suteiktos garantijos, įskaitant asmens teisę į gynybą.

Siūlytina, Teismų įstatymo pakeitimo projekte numatyti, kad nuotolinis bylos nagrinėjimo procesas gali būti pasitelkiamas tik visų proceso dalyvių sutikimu, kuris būtų aiškiai išreikštas ir užfiksuotas (procesiniame dokumente). Manytina, jog nuotolinis bylų nagrinėjimas neturėtų tapti įprasta teismo proceso forma, o turėtų būti taikomas tik išimtiniais atvejais ar laikinai, kai siekiama apsaugoti žmonių sveikatą, pvz. šiuo karantino (pandemijos), nepaprastosios ar ekstremalios padėties laikotarpiu, kai dėl artimų fizinių kontaktų kiltų grėsmė proceso dalyvių sveikatai.

Tuo tarpu, nesutiktina su Nutarimo projekto 1.3. punktu, numatančiu, kad Teismų įstatymo 34 straipsnio 7 dalyje turi būti įtvirtinta galimybė naudoti ne tik vaizdo konferencijas, bet ir telekonferencijas. Pažymėtina, kad įtvirtinus tokią galimybę, kai teismo posėdžiuose galėtų būti naudojamos ir telekonferencijos, kiltų pagrįstų abejonių, ar visais (ir kokiais) atvejais bus reikalaujama, kad asmens atvaizdas būtų matomas naudojamoje elektroninėje ryšių priemonėje ir ar jis bus išsaugomas kaip bylos sudedamoji dalis.

Taip pat, siekiant teisės aktų sistemiškumo, Teismų įstatymo pakeitimo projekto nuostatos turėtų būti suderintos su nuo birželio 1 d. įsigaliojusiomis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 8¹, 210, 263, 269 ir 277 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 8² straipsniu įstatymo (toliau – BPK pakeitimo ir papildymo įstatymas) nuostatomis, kurios numato nuotolinį ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą ir baudžiamųjų bylų nagrinėjimą nuotoliniu būdu. Atkreiptinas dėmesys, kad BPK pakeitimo ir papildymo įstatymo 2 straipsnyje, kuriame numatytas Kodekso papildymas 8² straipsniu, įtvirtinta: „2. Išimtiniais atvejais, kai neįmanoma užtikrinti bylų nagrinėjimo šiame Kodekse nustatyta įprasta tvarka, bylų nagrinėjimas ir proceso dalyvių, liudytojų, ekspertų, specialistų, vertėjų ir kitų dalyvaujančių byloje asmenų dalyvavimas teismo posėdžiuose, jei yra tam tinkamos techninės galimybės, gali būti užtikrinami naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas (per vaizdo konferencijas), kai pagrįstai manoma, kad tokiu būdu byla bus išnagrinėta greičiau, tai netrukdydys išsamiai ir objektyviai ištirti visas bylos aplinkybes ir bus užtikrintos proceso dalyvių teisės.“. T. y. BPK pakeitimo ir papildymo įstatyme nėra numatyta galimybė panaudoti telekonferencijas. Taip pat, BPK pakeitimo ir papildymo įstatyme aiškiai nustatyta, kad bylų nagrinėjimas naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas yra pasitelkiamas *išimtiniais* atvejais.

Atkreiptinas dėmesys, kad nagrinėjant Teismų įstatymo pakeitimo projekto 5 straipsnio 3 dalyje numatytą Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 34 straipsnio 7 dalies pakeitimą nėra aišku su kokia teisingumo ministro nustatyta tvarka turės būti suderintas

bylų nagrinėjimas ir byloje dalyvaujančių asmenų bei kitų proceso dalyvių dalyvavimas teismo posėdžiuose. Jeigu tokia tvarka dar tik bus papildomai kuriama ateityje – ji turėtų būti suderinta su Teisėjų taryba ir Lietuvos advokatūra, kaip yra įtvirtinta BPK pakeitimo ir papildymo įstatymo 8¹ straipsnyje.

Pažymėtina ir tai, jog Teismų įstatymo pakeitimo projekte turėtų būti numatytos papildomos nuostatos susijusios su naudojamų elektroninių ryšių priemonių / įrangos saugumo užtikrinimu. Kadangi, tik naudojantis saugiomis elektroninių ryšių priemonėmis / įranga gali būti užtikrintas konfidencialus byloje dalyvaujančio asmens bendravimas su advokatu ar kitu teisėtu atstovu, o taip pat ir asmens teisė į teisingą teismo procesą bei gynybą.

Dėl Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo Nr. VIII-1029 13, 20, 21, 22, 24, 31, 33, 43, 45, 51, 63, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 77, 78, 81, 84, 99, 123, 127, 128, 129, 130, 131¹, 132, 134 ir 157 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-569 (toliau – ABTĮ pakeitimo projektas)

ABTĮ pakeitimo projekto 6 straipsniu įtvirtintas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) 31 straipsnio pakeitimas, numatant, kad: „Administracinė byla yra nagrinėjama arčiausiai pareiškėjo gyvenamosios (buveinės) vietos, jei ji yra Lietuvos Respublikos teritorijoje, esančiuose teismo rūmuose.“. Pažymėtina, jog sąvoka „arčiausiai“ nėra pakankamai aiški, t. y. – nėra detalizuojama, koku būdu bei kokiomis priemonėmis, bus nustatomas pareiškėjo gyvenamosios (buveinės) vietos atstumas iki atitinkamų teismo rūmų (pvz.: ar bus skaičiuojamas tiesės atstumas nuo pareiškėjo gyvenamosios vietos (buveinės) geografinio taško iki konkrečių teismo rūmų geografinio taško ar atstumas bus skaičiuojamas geografiniais keliais žemėlapyje ar dar kitais būdais). Be to, remiantis teisės vienodumo principu, konstatuotina, jog jokiuose teisės aktuose nėra numatyta tokia sąvoka, kad teisingumas ar kitoks priklausomumas nustatomas pagal „arčiausiai“ esantį teismą ar subjektą, kuris sprendžia ginčus. Todėl, manytina, kad siekiant išvengti skirtingų interpretacijų, ABTĮ pakeitimo projekte turėtų būti numatyta kaip bus apskaičiuojamas atstumas nuo pareiškėjo gyvenamosios vietos (buveinės) iki artimiausių teismo rūmų arba nuostata turėtų būti pakeista į naudojamą kituose teisiniuose santykiuose – pvz. pagal turto buvimo vietą, pagal deklaruotą gyvenamąją vietą, pagal juridinio asmens buveinės vietą ir pan.

ABTĮ pakeitimo projekto 18 straipsniu numatyta pakeisti ABTĮ 77 straipsnio 3 dalį ir ją išdėstyti taip: „3. Proceso dalyvių neatvykimas į teismo posėdį ar neprisijungimas prie posėdžio, kai posėdis organizuojamas naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas (per vaizdo konferencijas), jeigu jiems buvo apie teismo posėdį tinkamai pranešta, nėra kliūtis bylai nagrinėti ir sprendimui priimti.“. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad proceso dalyvių dalyvavimas teismo posėdyje naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas priklauso ne tik nuo pačių proceso dalyvių veiksmų (prisijungimo), bet ir nuo informacinių ir elektroninių ryšių technologijų veikimo / neveikimo / sutrikimų bei trečiųjų asmenų veiksmų / neveikimo. Todėl, asmens neprisijungimas prie posėdžio, apie kurį jam buvo tinkamai pranešta, nesant duomenų, kad asmuo atsisakė prisijungti, turi būti pripažintas esmine kliūtimi nagrinėti administracinę bylą ar priimti sprendimą.

Kaip jau minėta šiame rašte, atsižvelgiant į tai, kad nuotolinis bylų nagrinėjimas naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas yra *išimtis* iš bendrosios taisyklės, manytina, kad teismas turėtų pagrįstai įvertinti ar administracinis procesas naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas yra galimas ir (ar) nepakenks proceso išsamumui, objektyvumui, nesusiaurins teisinės gynybos galimybių ir nepadarys žalos proceso dalyvių teisėtiems procesiniams interesams, gavus visų procese dalyvaujančių asmenų sutikimą.

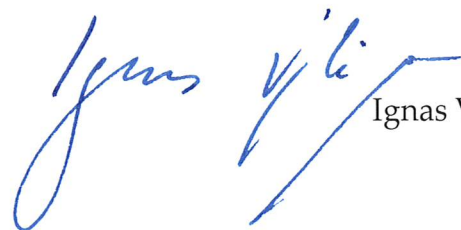
Pažymėtina ir tai, kad negali susidaryti tokia situacija, kai byla galėtų būti nagrinėjama ir sprendimas priimamas, jei yra žinoma, jog proceso dalyvis atsisakė prisijungti prie posėdžio be pateisinamų priežasčių. Tai reiškia, kad tokie atvejai, kai proceso dalyvis bandė prisijungti prie posėdžio, bet dėl informacinių technologijų žinių trūkumo, jam to padaryti nepavyko, arba, kai prisijungti prie posėdžio dalyviui nepavyko, nes sutriko interneto ryšio tiekimas, neveikė prisijungimui naudojama programa, ar buvo kitos technologinės kliūtis – negali būti pateisinama priežastimi tęsti bylos nagrinėjimą ir priimti sprendimą nedalyvaujant proceso dalyviui. Tai reiškia, kad bylos nagrinėjimo betarpiškumo principas negali būti pripažintas svarbesniu už proceso dalyvio teisę būti išklausytu byloje.

Dėl Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 627, 630, 661 ir 662 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-570 (toliau – ANK pakeitimo projektas)

Lietuvos advokatūra iš esmės pritaria Nutarimo 3.1. punkte išdėstytai pozicijai. Tačiau, Nutarime, taip pat, siūloma atkreipti dėmesį, kad tokiais išimtiniais atvejais, kai byla yra nagrinėjama pasitelkiant informacines ir elektroninių ryšių priemones – ypatingas dėmesys turi būtų teikiamas proceso dalyvių sutikimui (nesutikimui) su tokia bylos vykdymo tvarka. Todėl, siūlytina ANK 630 straipsnio 2 dalies, 661 straipsnio 5 dalies ir 662 straipsnio 10 dalis papildyti numatant, kad visais atvejais teismas privalo išklausyti proceso dalyvių nuomones – ar jie sutinka, kad byla būtų nagrinėjama naudojantis informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, Lietuvos advokatūra siūlo Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai atsižvelgti į aukščiau pateiktas pastabas dėl Teismų įstatymo, ABTĮ ir ANK pakeitimo projektų ir atitinkamai papildyti Nutarimo projektą.

Advokatų tarybos pirmininkas

Ignas Vėgėlė